

Denken over het kwaad

In 2002 verscheen het opzienbarende boek *Evil in Modern Thought. An Alternative History of Philosophy* (vertaald in het Nederlands als *Het kwaad denken – Een andere geschiedenis van*

de filosofie) van Susan Neiman. Gevolgd door *Moral Clarity. A Guide for Grown-Up Idealists* (vertaald in het Nederlands als *Morele helderheid – Goed en kwaad in de 21ste eeuw*) in 2008

In het bijzondere programma Boeken van de VPRO was nog maar kort geleden Bettina Stangneth te gast vanwege haar boek *Het kwade denken* (Duits: *Böses Denken* uit 2016). En daarvoor had zij al opzien gebaard met *Eichmann in Argentinië – Het onbezorgde leven van een oorlogsmisdadiger* (Duits: *Eichmann vor Jerusalem* uit 2011)). Het kwaad staat (weer) op de agenda van het denken. Niet in de laatste plaats omdat onze wereld het schouwtoneel is van zaken die wij uitdrukkelijk als kwaad ervaren en bestempelen.

Adolf Eichmann staat
terecht in Jeruzalem

Wij leven in een post-christelijke wereld, maar niet minder in een wereld-na-de-Verlichting. De, achteraf naïeve, verwachting dat met een toename van de redelijkheid ook het kwaad overwonnen zou worden, is door de geschiedenis ruimschoots teniet gedaan. Zoals een gebrek aan geloof de werking van God in de wereld tegenhoudt en de komst van het Koninkrijk vertraagt, zo lijkt ook het gebrek aan redelijkheid een van de cruciale oorzaken van de macht die het kwaad over ons heeft. Het remt de groei van onze (mede)menselijkheid.

Stangneth zet in met Kant: “De mens is van nature geneigd tot alle kwaad en moet zich ervan afkeren om het goede aan te hangen.” Wij horen in deze uitspraak echo’s van de Catechismus van Heidelberg waarmee de oudere generaties nog zijn opgevoed. De filosoof benadrukt dat het goede doen berust in de keuze die de mens maakt. Zoals de dichter Heinz Kahlau zegt in zijn gedicht *Geen God*: “Ik heb geen God. Ik ben altijd de dader van elke daad die ik heb aangericht. Geen wereldrechter wacht om mij te straffen – van al mijn fouten draag ik het gewicht.”

Je voelt wel: dat klinkt wel heel erg zelfbewust en de bereidheid om de verantwoordelijkheid voor het eigen denken en handelen te dragen is wel zeer edelmoedig, maar is dat voldoende? En ook wordt in de huidige tijd steeds vaker erkend dat het kwaad een dimensie is die groter is dan het persoonlijk menselijke. Is het niet onontwarbaar verweven met ons hele bestaan?

Ik nodig u van harte uit om mee te denken.

Data: woensdag 18 oktober en 8 november 2017

Inleider: ds. Gerard Knol

Plaats: Gebouw Irene (Hereweg 25 te Bierum)

Aanvang: 20.00 uur

Opgave: gerardknol02@gmail.com